Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

StV@eduskunta.fi

Asia: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Viite: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan pyyntö saada sosiaali- ja terveysministeriön vastinetta koskeva kirjallinen asiantuntijalausunto valiokunnan 2.12.2025 klo 11.00 pidettävään kokoukseen

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiittää siitä, että sitä pyydettiin antamaan kirjallinen asiantuntijalausunto. Folktinget on lakisääteinen järjestö (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003), joka valvoo ja edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa vain ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia koskeviin seikkoihin.

Folktinget antoi 5.11.2025 kirjallisen lausunnon eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, ja totesi tuolloin todenneensa jo esityksen lausuntokierroksella, että oli merkille pantavaa, että esitysluonnoksessa ei viitattu kielilainsäädäntöön. Esityksessä ei ylipäätään käsitellä kielellisiä oikeuksia tai ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden varmistamista eikä siihen näin ollen myöskään sisälly kielellisten vaikutusten arviointia, jonka tarkoituksena on varmistaa, että suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä on myös *tosiasiallinen* pääsy ehdotettaviin palvelukokonaisuuksiin omalla kielellään ja samojen perusteiden mukaan. Koska tällainen arvio puuttuu, syntyy epävarmuutta siitä, vastataanko suomen- ja ruotsinkielisen väestön tarpeisiin samojen perusteiden mukaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön vastineessa todetaan lyhyesti, että kielellisiä oikeuksia ei ole arvioitu erityisesti, koska teknologian käytön edellytyksistä säätämisellä ei sinänsä ole nähty olevan erityisiä vaikutuksia kielellisiin oikeuksiin. Ministeriö toteaa, että käytettävän teknologian tulee luonnollisesti vastata asiakkaiden tarpeisiin myös kielellisten oikeuksien osalta, ja viittaa siihen, että asiakaslain 4 §:n mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Folktinget toivoo eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kiinnittävän huomiota seuraaviin seikkoihin.

Folktinget toteaa, että lakiehdotuksessa ei vieläkään ole mitään vaatimuksia siitä, että teknologian pitäisi olla saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:ssä ei esimerkiksi säädetä siitä, että teknologisia ratkaisuja olisi voitava käyttää asiakkaan omalla kielellä.

Folktinget pitää kiinni kannastaan, jonka mukaan kielellisten oikeuksien täsmentäminen lain 47 §:ssä on tärkeää 5.11.2025 antamassamme kirjallisessa lausunnossa esitettyjen näkökulmiemme mukaisesti:

> Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestettävä sekä suomeksi että ruotsiksi siten, että asiakasta palvellaan hänen valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Vaikka

kaksikielisillä hyvinvointialueilla onkin velvollisuus palvelujen tarjoamiseen myös ruotsin kielellä, hyvinvointialueiden todellisuus on käytännössä usein toinen, koska ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilökunnan saatavuudessa on puutteita, ruotsinkielisten palvelujen suunnittelu ja järjestäminen on riittämätöntä ja hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on tiukka. Jotta kielelliset oikeudet toteutuisivat käytännössä uusien hoidon toteuttamisratkaisujen osalta, on erityisen tärkeää, että sekä lakiin että sen esitöihin tehdään nimenomaiset viittaukset kielellisiin vaatimuksiin. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuollon saatavuudessa ruotsin kielellä on pahoja puutteita, ja myös sen vuoksi on tärkeää, että lainsäätäjä painottaa kielellisiä vaatimuksia. Digitaalisten palvelujen ja teknologisten ratkaisujen käyttöönotto tarjoaa myös mahdollisuuksia parantaa ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta, jos hyvinvointialueet ottavat kielinäkökulmat ajoissa huomioon palvelujen suunnittelussa. Jotta voitaisiin varmistaa, että teknologiset ratkaisut olisivat saatavilla myös ruotsiksi, kieli olisi otettava huomioon aikaisessa vaiheessa, kun ratkaisuja ja järjestelmiä suunnitellaan, hankitaan ja kehitetään.

Ruotsinkielisen väestön oikeus käyttää myös digitaalisia ja teknologisia ratkaisuja omalla kielellään tulee siksi tehdä selväksi muun muassa sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:ssä sen varmistamiseksi, että hyvinvointialueet huolehtivat siitä heti lain voimaantulosta alkaen ja erilaisia järjestelmiä ja teknologisia ratkaisuja hankkiessaan.

Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:n 3 momentissa säädetään, että on huolehdittava siitä, että asiakas saa tarpeen mukaan ohjausta ja neuvontaa käyttöönotettavan teknologisen ratkaisun käytössä. Jotta myös ruotsinkielinen väestö voisi käyttää palveluja, ruotsin kielellä käytettävissä olevien ohjelmistojen ja järjestelmien lisäksi myös ohjausta tulisi olla saatavilla ruotsiksi. Ilman teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevaa ruotsinkielistä ohjausta ja neuvontaa vaarana on, että ruotsinkieliset asiakkaat eivät voi hyödyntää palveluja samojen perusteiden mukaan kuin suomenkieliset asiakkaat.

Folktinget korostaa vielä kerran, että sen takia lakitekstiin tulee lisätä mainintoja siitä, että kielelliset oikeudet on turvattava digitaalisten järjestelmien ja ohjelmistojen käyttöönoton yhteydessä ja teknologian käyttöä koskevassa ohjauksessa ja neuvonnassa.

Lisäksi Folktinget haluaa korostaa, että oikeus käyttää omaa kieltään on usein *edellytys* sille, että sosiaalihuollon erityistä tukea tarvitseviin erityisen haavoittuvaisessa asemassa oleviin ryhmiin (ikääntyneet, lapset, mielenterveysongelmista ja päihdeongelmista kärsivät, vammaiset henkilöt, ym.) kuuluvat henkilöt voivat saada tarvitsemansa avun, johon he ovat oikeutettuja. Ja päinvastoin: se, jos oikeutta käyttää omaa kieltään asiakastilanteessa ei varmisteta, voi olla suoranainen *este* asiakkaiden perusoikeuksien toteutumiselle ikääntyneinä, lapsina ja vammaisina henkilöinä ym. Tällaisessa tilanteessa asiakkaan osallistumismahdollisuudet, itsemääräämisoikeus ja oikeusturva kärsivät, mikä voi puolestaan johtaa siihen, että sosiaalihuoltolain tavoitteet eriarvoisuuden vähentämisestä ja osallisuuden edistämisestä sekä riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen yhdenvertaisesta turvaamisesta eivät kyseisen asiakkaan kohdalla toteudu.

Näin ollen kielellisillä oikeuksilla on *erityisen keskeinen rooli* näiden sosiaalihuollon asiakasryhmien kannalta. Siksi Folktinget pysyy kannassaan siitä, että ruotsinkielisen väestön oikeus käyttää myös digitaalisia ja teknologisia ratkaisuja omalla kielellään tulee tehdä selväksi sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:ssä sen varmistamiseksi, että hyvinvointialueet

huolehtivat siitä lain toimeenpanon yhteydessä ja erilaisia järjestelmiä ja teknologisia ratkaisuja hankkiessaan.

Folktingetin ehdotukset sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:n uusiksi kirjauksiksi:

Ministeriön muutosehdotuksen virkkeen ...tulee arvioida ja asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa mielipide teknologisten ratkaisujen käyttöön selvittää... jälkeen lisätään uusi virke: Asiakkaan kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi teknologisten ratkaisujen on toimittava asiakkaan omalla kielellä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 4 §:n mukaisesti.

Uutena kohtana 4) kohdan jälkeen: 5) teknologinen ratkaisu sekä sen käyttöä koskeva ohjaus ja neuvonta toimivat asiakkaan kielellä.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin — Folktingetin sihteeri

Peggy Heikkinen — Vt. erityisasiantuntija

FOLKTINGET

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott

StV@eduskunta.fi

Ärende: RP 113/2025 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

Hänvisning: Riksdagens social- och hälsovårdsutskotts begäran att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande om Social- och hälsovårdsministeriets svar till utskottets möte 2.12.2025 kl. 11.00

SAKKUNNIGYTTRANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för begäran om att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande. Folktinget är en lagstadgad organisation (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) som bevakar och främjar Finlands svenskspråkiga befolknings rättigheter. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Folktinget gav den 5.11.2025 ett skriftligt yttrande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott, och konstaterade då att man redan under propositionens remissrunda framhöll att det är anmärkningsvärt att det inte i utkastet till propositionen hänvisades till språklagstiftningen. Propositionen behandlar inte över huvud taget de språkliga rättigheterna eller säkerställandet av tillgången till tjänster på svenska, och innehåller därmed inte heller en språklig konsekvensbedömning, vars syfte är att säkerställa att den finsk- och svenskspråkiga befolkningen också har *faktisk* tillgång till de tjänstehelheter som föreslås, på eget språk och enligt lika grunder. På grund av att en sådan bedömning saknas, uppstår en osäkerhet huruvida den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningens behov tillgodoses enligt lika grunder.

I social- och hälsovårdsministeriets svar konstateras kort att de språkliga rättigheterna inte specifikt har bedömts, eftersom stiftandet om förutsättningarna för användning av teknologi inte i sig ansågs ha inverkan på de språkliga rättigheterna. Ministeriet konstaterar att den teknologi som används naturligtvis måste svara på klienternas behov också gällande de språkliga rättigheterna, och hänvisar till att socialvården i 4 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården ska beakta klientens önskemål, åsikt, fördel och individuella behov samt modersmål och kulturbakgrund.

Folktinget önskar att riksdagens social- och hälsovårdsutskott fäster uppmärksamhet vid följande.

Folktinget noterar att lagförslaget fortfarande inte innehåller några krav på att teknologin ska vara tillgänglig på både finska och svenska. I den föreslagna 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen hänvisas till exempel inte till att tekniska lösningar ska kunna användas på klientens eget språk.

Folktinget vidhåller vikten av att de språkliga rättigheterna preciseras i 47 § i lagen, på basen av de synpunkter som vi framförde i vårt skriftliga yttrande 5.11.2025:

> Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) ska social- och hälsovård i tvåspråkiga välfärdsområden ordnas på både finska och svenska så att kunderna blir betjänade på det språk de väljer, antingen finska eller svenska. Trots att de tvåspråkiga välfärdsområdena har en skyldighet att tillhandahålla tjänsterna även på svenska, ser verkligheten i områdena i praktiken ofta annorlunda ut på grund av brister i tillgången på svenskkunnig vårdpersonal, otillräcklig planering och organisering av tjänster på svenska samt den ansträngda ekonomiska situationen i välfärdsområdena. För att de språkliga rättigheterna ska förverkligas i praktiken när det kommer till nya lösningar och former för förverkligande av vården, har det en särskilt stor betydelse att uttryckliga hänvisningar till språkliga krav görs i både förarbetena och i lagtexten. Även med tanke på att det i nuläget finns stora brister i tillgången till svenskspråkig social- och hälsovård är det av betydande vikt att lagstiftaren understryker de språkliga kraven. Genom att ta i bruk nya digitala tjänster och tekniska lösningar finns det även möjligheter att förbättra tillgången till service på svenska, om välfärdsområdena i tid beaktar språkliga aspekter i planeringen av tjänsterna. För att det ska vara möjligt att säkerställa tekniska lösningar även på svenska måste språket därmed beaktas i ett tidigt skede, då lösningarna och systemen planeras, upphandlas och utvecklas.
>
> Den svenskspråkiga befolkningens rätt att använda även digitala och tekniska lösningar på sitt eget språk bör därför tydliggöras bland annat i förslaget till 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen, för att säkerställa att välfärdsområdena iakttar detta direkt vid förverkligandet av lagen och vid upphandling av olika system och tekniska lösningar.
>
> I förslaget till 47 § 3 mom. 1 p. i lagen om ändring av socialvårdslagen föreskrivs att det ska ses till att klienten vid behov får handledning och rådgivning i användningen av den tekniska lösning som tas i bruk. För att kunna säkerställa att även den svenskspråkiga befolkningen kan använda tjänsterna krävs inte bara att programvara och system finns tillgängliga på svenska, utan även att handledningen sker på svenska. Utan svenskspråkig handledning och rådgivning i användningen av tekniska lösningar riskerar svenskspråkiga klienter att inte kunna nyttja tjänsterna enligt lika grunder som finskspråkiga.

Folktinget betonar än en gång att det därmed bör infogas hänvisningar i lagtexten till att de språkliga rättigheterna ska tillgodoses när digitala system och programvara för distanstjänster tas i bruk och även i samband med handledning och rådgivning i teknikanvändningen.

Ytterligare vill Folktinget betona att rätten att använda det egna språket många gånger är en *förutsättning* för att de grundläggande rättigheterna för individer och grupper som är speciellt sårbara och behöver särskilt stöd inom socialvården (klienter som äldre, barn, personer med psykisk ohälsa eller olika funktionsnedsättningar, missbrukare mm) ska få den hjälp de behöver och är berättigade till. Och omvänt: ifall rätten att använda det egna språket i en klientsituation inte säkerställs, så kan detta vara ett direkt *hinder* för att deras grundläggande rättigheter som äldre, barn, personer med funktionsnedsättning osv. tillgodoses. I en sådan situation blir klientens möjlighet till delaktighet, självbestämmanderätt och rättsskydd lidande, vilket i sin tur kan leda till att socialvårdslagens syfte om att minska ojämlikhet och främja delaktighet, och på lika grunder trygga tillräcklig och högklassig socialservice inte uppnås för klienten i fråga.

De språkliga rättigheterna har därmed en *speciellt central roll* vad gäller dessa klientgrupper inom socialvården. Därför vidhåller Folktinget sin synpunkt om att den svenskspråkiga befolkningens rätt att använda även digitala och tekniska lösningar på sitt eget språk bör tydliggöras i förslaget till 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen, för att säkerställa att välfärdsområdena iakttar detta vid förverkligandet av lagen och vid upphandling av olika system och tekniska lösningar.

Folktingets förslag till nya skrivningar i 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen:

Efter ministeriets ändringsförslag ...och utredas vad klienten eller dennes lagliga företrädare anser om användningen av de tekniska lösningarna. Tillsätt ny mening: För att säkerställa att klientens språkliga rättigheter tillgodoses, ska de tekniska lösningarna fungera på klientens eget språk i enlighet med 4 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

Som ny punkt, efter punkt 4): 5) den tekniska lösningen samt handledningen och rådgivningen i teknikanvändningen fungerar på klientens språk.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin — Folktingssekreterare

Peggy Heikkinen — Tf. specialsakkunnig